

Yhteispeleillä tunne- ja sosiaalisia taitoja alakoululaisille

Ydintulokset

- Yhteispeleihin hankkeessa kehitettiin työvälineitä luokanopettajien ja alakoulujen rehtoreiden käyttöön lasten sosioemotionaalisen kehityksen tueksi.
- Kehitetyille työvälineille oli tarvetta ja ne soveltuivat hyvin alakoulujen käyttöön.
- Työvälineiden käyttö on turvallista, mielekästä ja hyödyllistä niin opettajien kuin oppilaiden näkökulmasta.
- Työvälineiden hyödyt näkyivät luokkien työrauhan parantumisena, oppilaiden sosioemotionaalisten taitojen kohentumisena sekä kodin ja koulun välisen yhteistyön parantumisena.

Kirjoittajat:

Kaija Appelqvist-Schmidlechner
erikoistutkija, THL

Antti Liski
tutkimuspäällikkö,
Tilastokeskus

Mikko Kampman
psykologi, Tampereen
kaupunki

&

Yhteispelejä työryhmä

JOHDANTO

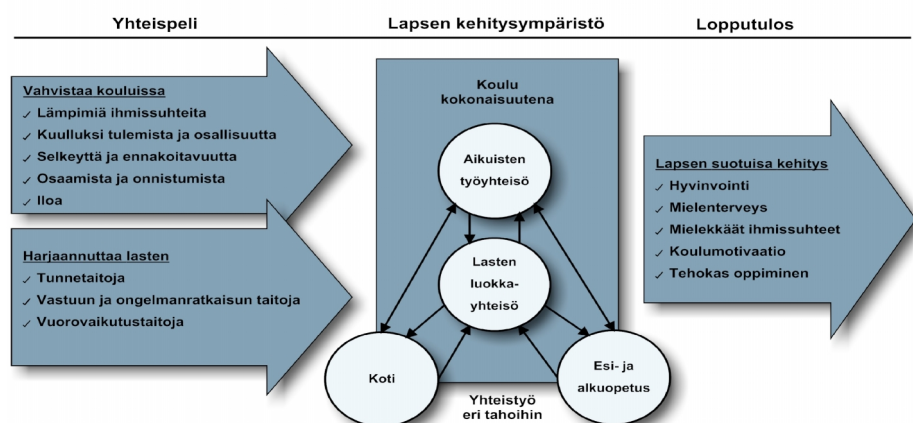
Koulu on kodin ohella tärkeä lapsen sosiaalisen kehityksen ympäristö. Koulu tarjoaa päivittäin kodista poikkeavia sosiaalisilta jännitteiltään haastavia tilanteita. Koululla on näin ollen aitiopaikka lasten tunne- ja sosiaalisten taitojen edistämisessä. Näiden taitojen oppiminen on tärkeää myös henkilön myöhempää elämäntähtäystä ajatellen.

Yhteispeleihin hankkeen tavoitteena oli kehittää työvälineitä luokanopettajien ja alakoulujen rehtorien käyttöön lasten sosioemotionaalisen kehityksen tueksi. Hanke toteutettiin yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL), Ylöjärven kaupungin ja opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) kanssa.

HANKKEESSA KEHITETTIIN TYÖVÄLINEITÄ ALAKOULUJEN OPETTAJILLE JA REHTOREILLE

Yhteispeleihin hankkeessa kehitettiin työvälineitä opettajien ja rehtoreiden työn tueksi. Päämääränsä oli, että työvälineet auttavat

- opettamaan lapsille tunne-, vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitoja
- luomaan positiivisen, turvallisen ja luottamuksellisen oppimisympäristön lapsille
- luomaan positiivisen ja luottamuksellisen työympäristön koulun työntekijöille
- luomaan toimivan suhteen opettajan ja vanhempien välille
- tekemään koulusta sosiaalisesti vastuullisen yhteisön, jossa opettajat, vanhemmat ja muut aikuiset kiinnittävät yhdessä huomiota lasten hyvinvointiin.

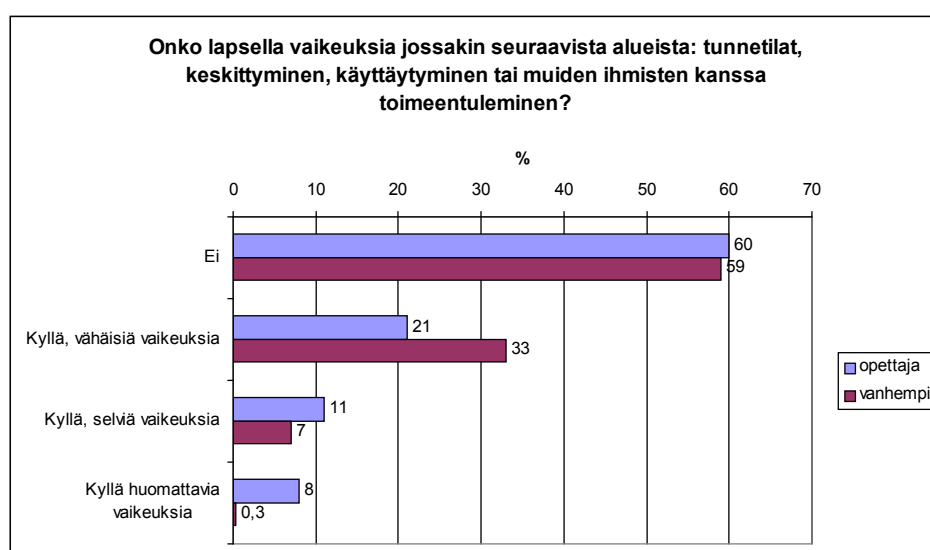

Kuvio 1. Yhteispelejä vaikutukset lapsen kehitysympäristöön ja lapsen kehitykseen (Lindblom ym. 2015)

YHTEISPELISSÄ KEHITETYILLE TYÖVÄLINEILLE OLI TARVETTA

Reilu kolmasosa opettajista arvioi luokkansa tunne-, vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaidot puutteelliseksi. Häiriköintiä koki lähes joka toinen opettaja. Vaikka suurin osa oppilaista arvioikin viihtyvän ja pärjäävänsä koulussa, koki vain vajaa puolet oppilaista (47 %), että luokassa on hyvä tunnelma ja noin joka neljäs (27 %), että luokassa on rauhallista työskennellä.

Suurimmalla osalla tutkimukseen osallistuneista oppilaista ei ollut tunnetiloihin, keskittymiseen, käyttäytymiseen tai muiden ihmisten kanssa toimeentulemiseen liittyviä vaikeuksia opettajien ja vanhempien arvioimana. Selviä tai huomattavia vaikeuksia oli opettajien mukaan 19 prosentilla oppilaista ja vanhempien arvioiden mukaan noin 7 prosentilla oppilaista (kuvio 2). Joka viidennen lapsen kohdalla (21 %) vaikeudet olivat opettajien mielestä sen kaltaisia, että ne huolestuttivat vähintään aika paljon. Vanhempien arvioissa huolta herätti 12 prosenttia lapsista.

Kuvio 2. Osuus lapsista, joilla oli vaikeuksia eri osa-alueilla lähtötilanteessa vanhempien (n=337) ja opettajien (n=430) arvioimana

VANHEMMAT OLIVAT PÄÄASIASSA TYYTYVÄISIÄ OPETTAJAN TEKEMÄÄN TYÖHÖN

Kodin ja koulun välinen yhteistyö arvioitiin hyvin toimivaksi. Suurin osa opettajista koki yhteistyön mielekkääksi ja tunsivat nauttivansa vanhempien luottamuksesta. Vanhemmista 94 prosenttia oli vähintään melko tyytyväinen opettajan tekemään työhön. Opettajaa pidettiin yhteistyöhaluisena ja hänen ammatilliseen kykyynsä luotettiin.

Vaikka opettajan ja vanhempien yhteydenpito ja vuorovaikutus vaikutti tutkimustulosten valossa hyvinkin toimivalta, kokivat opettajat vaikeaksi ottaa puheeksi oppilaan kotiin liittyvät ongelmat. Tämän lisäksi vanhempainiltojen merkitys ja toimivuus arvioitiin heikohkoksi niin opettajien kuin vanhempienkin näkökulmasta.

Näin tutkimus tehtiin:

Pilottitutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa Yhteispeleli-hankkeessa kehitettyjen työvälineiden turvallisuudesta, soveltuvuudesta ja koetuista hyödyistä sekä mahdollisista epäsuotuisista vaikutuksista. Työvälineet oli kehitetty Ylöjärven kouluissa.

Tutkimukseen osallistui neljä koulua Raisiosta ja Vantaalta. Tutkimuksessa oli mukana 23 opettajaa luokkineen (yhteensä 451 oppilasta), 4 rehtoria sekä oppilaiden huoltajat

Tutkimusaineistoa kerättiin seuraavilla menetelmillä:

- Oppilaiden kysely
- Opettajien kysely
- Vanhempien kysely
- Opettajien ja rehtoreiden lokikirja työvälineiden toteuttamisesta

Kyselyt toteutettiin neljänä eri ajankohtana: alkukysely keväällä 2011 sekä kolme seurantakyselyä lukukauden päätyttyä (syksyllä 2011, keväällä 2012 ja syksyllä 2012).

YHTEISELISÄ KEHITETYT TYÖVÄLINEET KOETTIIN HYÖDYLLISIKSI, SOVELTUVIKSI JA MIELEKKÄIKSI

Tutkimuksessa arvioitiin kolmea eri opettajille kehitettyä luokkahuoneissa käytettävää työvälinettä: Aamupiiriä, Teen itse -tuntia sekä Teemme -yhdessä tuntia. Aamupiirissä lapset oppivat tervehtimään, kertomaan itsestään sekä odottamaan puheenvuoroa. Teen itse -tunti on itsenäisen työskentelyn malli, joka motivoi lasta toimimaan pitkäjänteisesti oman työnsä parissa. Teemme yhdessä -tunti on oppimistuokio, jonka avulla harjoitellaan yhdessä työskentelyn perustaitoja, kuten oman asian esittämistä, kuuntelua, vuorottelua ja neuvottelua.

Opettajat kokivat kaikkien kolmen työvälineen olevan hyödyllinen lapsille ja sopivan hyvin omiin työtapoihin. Tuntien tarkoitus ja periaatteet olivat helposti ymmärrettävissä. Eri työvälineistä Teemme yhdessä -tunnin pitäminen koettiin vaikeammaksi muihin työvälineisiin verrattuna.

Myös lapset kokivat Yhteispeleli eri työvälineet mielekkäiksi. Erityisesti nuoremmat oppilaat osallistuivat tunneille mielellään. Osa ylempien luokkien oppilaista piti työvälineitä – etenkin aamupiiriä – lapsellisena. Työvälineitä olisikin hyvä kehittää edelleen myös ylemmille ikäluokille sopivammiksi.

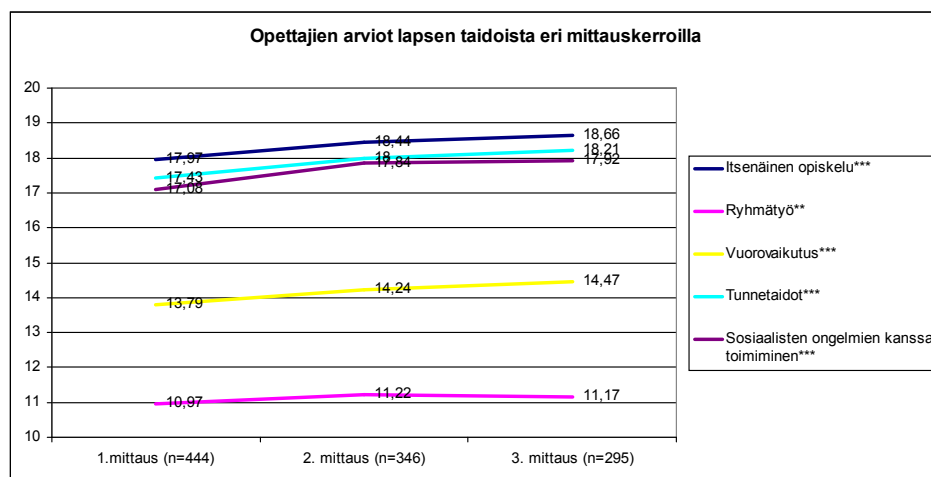
Teen itse -tunnista piti jopa 90 prosenttia lapsista, eikä vastauksissa ollut eroja tyttöjen ja poikien välillä. Tämä tulos on rohkaiseva siinä valossa, että pojilla on yleisesti todettu olevan enemmän tarkkaavaisuuden, impulssikontrollin ja aktiivisuuden säätelyn vaikeutta kuin tytöillä, minkä takia yksinään rauhassa työskentelyn voisi ajatella olevan pojille vähemmän mieluista tyttöihin verrattuna. Lapset pitivät erityisesti rauhallisesta tunnelmasta ja hiljaisuudesta, jolloin oli helppo keskittyä omaan työhön. Eniten harmia aiheuttikin joidenkin luokkatovereiden pelleily ja häiriköinti työskentelyn aikana.

TYÖVÄLINEIDEN ARVIOITIIN VÄHENTÄNEEN ONGELMIA LUOKISSA

Opettajat havaitsivat työvälineiden tuoneen monenlaisia hyötyjä. Opettajien arvioiden mukaan lasten itsenäisen työskentelyn taidot, ryhmätyötaitot, vuorovaikutustaidot, tunnetaidot sekä taidot toimia sosiaalisten ongelmien kanssa paranivat seuranta-aikana (kuvio 3).

Lasten arvioiden mukaan työrauha luokassa parani ja kiusaaminen väheni. Tytöistä vajaa kolmasosa (27 %) ja pojista lähes puolet (42 %) oli alkumittauksessa nähnyt, että jotakuta luokalla oli kiusattu. Viimeisellä mittauskerralla vastaavaan oli törmännyt enää noin joka seitsemäs (14 %) tyttö ja joka neljäs (24 %) poika. Etenkin pojat arvioivat työrauhan luokassa parantuneen.

Lasten käyttäytymisen ja tunne-elämän oireet vähenivät seuranta-aikana niin opettajien kuin vanhempien arvioimana. Positiivista muutosta oli havaittavissa erityisesti pojilla sekä ylemmillä vuosiluokilla. Pojilla positiivista muutosta tapahtui opettajien arvioiden mukaan tunneoireiden suhteen. Vanhempien arvioissa poikien kaverisuhteet paranivat. Tyttöjen keskuudessa ei ollut havaittavissa tilastollisesti merkitsevää ajallista muutosta.

Kuvio 3. Lapsen taidot -lomakkeen summamuuttujien keskiarvot tutkimuksen eri vaiheissa opettajien arvioimana (***= $p < .001$ ja **= $p < .01$)

LÄHTEET

Appelqvist-Schmidlechner K, Liski A, Kampman M ja Yhteispeli-työryhmä. (2015). Yhteispeli. Arviointitutkimus menetelmien turvallisuudesta, soveltuvuudesta ja koetusta hyödystä. Työpäpöri 9/2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Lindbom J, Kampman M, Ojala T & Solantaus T (2015). Yhteispelin tieteellinen perusta: Lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehitys ja niiden edistäminen koulussa. Julkaisussa: Solantaus T, Lindblom J, Ojala T & Kampman M. Lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen edistäminen koulussa. Yhteispeli osa I. Tausta, teoria ja toteutus. Käsikirjoitus.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
PI 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN 978-952-302-533-2 (verkko)
ISSN 2323-5179

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-533-2>

www.thl.fi/osoite

Positiivisista muutoksista huolimatta tutkimuksessa havaittiin myös joitakin negatiivisia trendejä. Lasten kouluviihtyvyys heikkeni ja suhtautuminen opettajaan muuttui negatiivisempaan suuntaan. On vaikea arvioida, johtuiko tämä Yhteispeleistä vai jo aikaisemmissakin tutkimuksissa havaitusta ilmiöstä, jossa lapsen kouluviihtyvyys laskee lapsen siirtyessä ylemmille luokille. Työryhmässä keskusteltiin mahdollisista Yhteispeleistä johtuvista syistä ja tehtiin tarvittavat muutokset työmenetelmiin.

YHTEISPELISTÄ HYÖTYÄ MYÖS KODIN JA KOULUN YHTEISTYÖHÖN SEKÄ TYÖYHTEISÖN TOIMIVUUTEEN

Vanhemmat kokivat entistä vahvemmin, että lasta koskevat asiat ja ongelmat ovat koulussa hyvin hoidossa. Vanhemmat olivat tämän lisäksi entistä paremmin tietoisia siitä, mihin aikoihin opettajaan on paras ottaa yhteyttä sekä missä asioissa on syytä ottaa yhteyttä rehtoriin.

Puolet opettajista arvioi Yhteispeleistä olleen hyötyä työyhteisölleen. Hyödyt näkyivät opettajien mukaan muun muassa pedagogisen keskustelun sekä yhteisöllisyyden lisääntymisenä. Opettajat kuitenkin arvioivat työyhteisön ilmapiirin heikentyneen seuranta-aikana. Opettajien vastauksissa tuli esille havainto kahtiajaosta Yhteispelin työvälineitä käyttävien ja koulun muiden opettajien välillä. Tutkimus osoitti, että uusien toimintamallien käyttöönotossa on tärkeää saada koko koulu osalliseksi toiminnasta. Jatkossa haasteena on kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, että opettajien keskuudessa ei synny kateutta, vaan toimintamallista tulee koko koulun yhteinen asia.

LOPUKSI

Tutkimuksen avulla on kerätty arvokasta tietoa kouluinterventiona toteutetun lasten sosioemotionaalisten taitojen edistävän menetelmän kehittämisestä ja hankkeessa kehitettyjen työvälineiden soveltuvuudesta suomalaisiin alakouluihin. Tulokset nostivat esille tärkeitä seikkoja työvälineiden jatkokehittämisen kannalta. Tulokset ovat rohkaisevia ja antavat viitteitä siitä, että kehitetyillä työvälineillä voidaan vaikuttaa positiivisesti koulujen luokkarauhaan, lasten sosioemotionaalisiin taitoihin sekä kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön. Seuraava tärkeä askel on työvälineiden vaikuttavuuden tutkiminen kokeellisessa vertailuasetelmassa.